

Nezapomenutelnou upomínku zesnulým

V SOBĚ ZACHOVÁ

Skvělý a nádherně zhotovený

POMNÍK

Toť důkaz pocty Těm, jež jsme milovali. V každém případě spolehněte na

NEJVĚTŠÍ UMĚLECKÝ POMNÍKÁRSKÝ ZÁVOD
VE SPOJENÝCH STÁTECH

Za poctivou a nanejvýš uspokojivou službu ručí

Frank Svoboda

1215 SOUTH 13TH STREET

OMAHA, NEBRASKA

MAUSOLEUMS
MONUMENTS
MARKERS

LOW PRICES
QUANTITY
QUALITY

Nашe umělecká pomníková a sochařská práce jest okrasou všech hřbitovů.
Ceny a vzory se zašlou na požádání.

Vánoce slovanské

SLOVANÉ slavili Vánoce za starých dob nadmíru veselé. Dle Zibrta zachovaly se o slavení svátků vánočních u starých Čechů dva vzácné doklady ze století 16. a 18. Přestrojovali se za zvířata a obcházejíce po domech zpívali laškovně písně, i vedli sobě nevázaně. Církev křesťanská dlouho zapasila s těmito zakořeněnými zvyky z dob pohanských, jimiž projevovala radost nad zimním slunovratem. U Slovanů západních podařilo se jí konečně vyhladit toto přestrojování v masky o Štědrém večeru, avšak u Rusů, kde nemohl vliv osvěty západní tak blahodárně působit, trvá pradávňý zvyk ten na mnoze po dnes. Zaukulení "okrutníci", přestrojení za zvířata, karikatury, nazývání též "kuděsníky" (šibaly), tropí žerty po domech, běhají po ulicích a škádlí mimojdoucí. I ear Ivan Hrozný přestrojoval se prý takto se svými "opričníky" (jízlní družinou); někde bývaly původny tyto vypravěny se zvláštními obřady. Podobně chovali koledou Srbové ještě koncem 18. století v podivném obleku, žertující a zpívající. I Polákům byl obyčej ten znám a zachoval se ještě na Litvě. V Čechách vymizel obyčej přestrojování se o Štědrém večeru snad nadobro; toliko starodávné pověry a čáry ještě živoří mezi lidem českým.

Bulharské Vánoce zachovaly po dnes svůj ráz staroslovanský, patriarchální; mnohé pověry a obyčeje tamní, jimiž svátky tyto se vyznačují, sahají svým původem do pohanských dob. Vánoční svátky počínají se "badným" večerem (24. prosince) a trvají až do "Babina" dne (8. ledna). Po celých čtrnáct dní jest všude veselo. V městech i na vsích ozývají se zvuky "cigulky" (houslí), "gald" (dud), "kaval" (píšťal) od rána až do večera, ba na mnoze ani v noci neutichnou. Štědrý večer nazývá se u Bulharů "badník božičevý" (u Srbů "možic" neb koleda). Dne 24. prosince ráno před východem slunce chodí mladé dívky a ženy k řece a křepí "choro" (národní tance), zpívají

pisně národní; potom nabírají do mědňku (kotle) vody a kladou do ní suché větvičky, trochu pšenice a ječmene, a takto upravenou vodou zadělávají "turtu" neb "bogovien", též "pogač" nebo "badník" zvanou (štědrovečerní chléb) a zapékají do těsta stříbrný neb zlatý peníz. Namnoze poznávají světlici křížem, "dolapy" (skříně ve zdi), konírny, chlěvy a polní nářadí, pastýři své "gegy" (hole) atd. Kdo dostane chleba s penízem, bude v novém roce nejšťastnějším z rodiny. Odtud vzniklo bulharské přísloví o opileci: "Ispil si i ot badni večer grosčeto" (propil i štědrovečerní gros).

Nejstarší v domě jde o Štědrém večeru na dvůr se zapálenou loučí do dřevníku, za ním všichni ostatní, a hledají nejsilnější a nejdelší poleno (dubové a syrové). Otec rodiny (stupan či domakin) smekne pak kalpak (beranici), řekne: "Pomózi ny Bože, i ty, Koledo, da doživím i druha Koleda", a odnese poleno na rameni domá, provázen dětmi, zpívajícími "Amin". Hospodář vstoupív do kašty (domu), klade poleno na oheň a po přečtení modlitby zvolá: "Christos sa narodil!" Domáci libají se vzájemně, a hospodář namnoze tluče zapáleným polenem ("badnikem") o zem a říká: "Za plod i za zdrave!" Jiskry, jež při prvním úderu se rozletí, znamenají plodnost koní, při druhém plodnost krav, při třetím ovcí atd. "Banik" má zvolna doutnati až do Zjevení Páně.

V Rodopských krajích uhasí v některých obcích všude oheň a potom sejdou se muži v některém domě a trou dva kousky suchého dřeva tak dlouho, pokud nevznikne oheň, jež nazývají "svěťy ogeň" a jímž rozdělávají oheň po všech domech.

Večer prostírá hospodyně na "sofni" (stůl); doprostřed stává "bogovien" (štědrovečerní chléb), ozdobenou figurami dle zaměstnání hospodářova (je-li krejčí, náprstekem, jehlou a nůžkami; je-li rolník, pluhem atd.); okolo badníku má býti sedmádevátý jídel vařených toho dne, dvanáct druhů ovoce a sedm druhů tekutin.

Hlavní jídla bývají: ošav (ovocná šťáva), sarma (zelné listy plněné), čočka, fazole, bobý, nafut (podobný hrachu), rýže, hustý med, pekmes (vyvařená šťáva sladká z hroznů), jablka, švestky, sušené broskve, hrozinky, česnek, hrozny, ořechy, rakija (kořalka) a víno. Vše to postaví se na nízký kulatý stůl najednou. Když všichni zaujmou svá místa u stolu, vezme otec rodiny kaditelnu a vykruhuje kolem stolu, čte modlitbu. Potom žena dá od každého ovoce a jídla popelu z ohně, medu i čína do zvláštní misky a postaví vše před ikonu (sv. obraz) za lůžko. Teprve nyní otec rodiny láme bogovien na malé kousky, omáčí je do medu a všechny poděluje; první kousek náleží bogoridci, druhý Kristu Pánu, třetí Koledě, čtvrtý sv. Ivanu Křtiteli, další láme pro dům, pole, luka, a rozdává je celé rodině postupně dle stáří; pro sebe též odloží kousek. Při lámání a rozdávání říká: "Žijte sladce jako med a mnoze se jako včely ve včelníku." Stůl se zbytky jídel

zůstane uprostřed až do Nového roku, někde i do "Babina dne." Po večeri objeví se "světari" (starej), kteří chodí od domu k domu a oslavují svátek písněmi. Téhož dne i následující dva dny je Bulhar povinen pozvat každého, koho potká, zvláště cizince a chudého, a pohostit jej vínem a pečeni.

Lužičtí Srbové slaví Vánoce od Božího hodu do Tří králů. O Štědrém dnu ráno jdou všichni domáci (i čeled) krom jednoho nebo dvou do kostela a potom mlátí až do 11 hodin. K hostině, společné pro rodinu i čeled, připravuje se devatero jídel, a zvu se k ní i včely i ovoce stromy. Když se prostírá na stůl, kladou se pod ubrus dvě hrsti slámy (jako u Bulharů) a z této slámy ováže se po večeri každý strom-ovoce třemi stěbly, aby hojně nesl. Je to chvilě věstby a symbolického působení na budoucnost. "Boža noc" je vůbec plna kouzelné moci. Na př. o 12. hodině noční kvete kapradí (paproč), ale květ ihned opadá;

kdo dá si té chvilě napadati kapradího květu do střevice, bude prý rozuměti všem zvířatům. Z počasi dvanácti dnů období vánočního soudí se na počasi dvanácti měsíců.

Srbské vánoční zvyky

NA Štědrý den ráno z každé chalupy jdou do lesa pro dříví a "badniak", jež musí býti silnější dubový neb hruskový, aby vydal mnoho záru. Badniak poráží se sekerou, a sice na jedné straně a to východní, kde se pomáhá medem a máslem, na druhé straně se pak jen tlomí a ze země vyndá.

Dříve nežli však začnou badniak porážeti, obrátí se muži k východu, udělají kříž a řeknou: "Ej, buď bůh a štědrý večer chválený" — na to udělají jeden nebo tři záseky, aby jej podsekli. Jest-li se badniak po druhé ráně usekne, neboť ho, nýbrž hledají jiný. Jest-li se po třetí ráně se nepoddá — chytanou ho rukama, lomí ho, nikdy však sekery na něho neberou. Nesmějí ho zde nechat, jinak by je proklínal a chalupa, z které muž zde badniak useknutý zanechal, neměla by štěstí. Při nakládání do vozu nesou ho jedni na ramennou vrškem ku předu, druzí drží ho u spodu, opácně, než se to obyčejně dělá.

Ženy zhotovují různé pečivo: koláče, různé věci z těsta, jako lusy, zajíce, koně, vozy, kuřata, voly, kaehny, krůty, jehňata atd., dále dělají veliký koláč zvlášť připravený na Štědrý večer a ozdobený uprostřed křížem, kol do kola úly s věckami, vozy, kolibami pro ovce a j. Některé ženy uválí nejprv obyčejný chléb, pak zhotoví z těsta obruč, již přilepi na pokrývku ehleba, přes něj dají dva proužky těsta, čímž povrch ehleba rozdělí na 4 stejné díly. Do jednoho oddílu dají hosti, do druhého kříž, do třetího malý koláč, do čtvrtého postroje a vozy, jichž musí býti nejméně pět. Jiné opět zhotovují kulíčky ořechům lesním podobné a vyplňují jimi prázdňá místa na koláci a ve středu jeho upevní různový květ, ovšem že z těsta.

Na některých místech upěvňují ženy dva velké koláče, jeden snů

na Štědrý večer hospodář s dětmi na mlátě, druhý rozkrájí se doma za malým stolem, domáci otácejí ho a zpívají: "Hospodine, pomiluj."

Hospodář zabije prase neb ovci na pečinku; dříve než prase zabije, udělá kříž a řekne: "Ej, bůh i ztřejší božie (vánoce) nechť mě pomáhají, abych ho zdráv zabil a veselé také snědl!" Pak vrazí mu nůž do hrda a ostatní čekají již, aby chytili krev a dali ji na vánoce dobytku. Část krve odnese se na prkénku a hodí do ohně. Pak oparí prase, očistí, vyvrhne vnitřnosti, plíce uvaří a rozseká (jeden kousek ponechá ženě k čarování na boží hod), posolí prase, dá do něho rozsekané plíce, oškubanou a zabitou slepici, malý kousek soli, kdouli, kuře a v něm vrbce. Pak zašije mu břicho nití z konopí, aby vnitřek nevypadl a dá je na rožeň. Nit z něho uschovají mnozí jako záračný lék.

Muži pletou snůry z konopí, aby měli je k opánkům na celý týden, jelikož v čas vánoce nesmějí tak činiti k vůli zdraví a prospívání dobytka.

Než muž o badniaku objeví se ve dvoře, vynesou ženy a děti z domu a ukryjí před nimi stolice, košťata, konopí, vřetena, jehly i kořky a to proto: stolice, aby dobytek nebučel, košťata, aby nedělalo se domácími ječné zrna na očích, konopí, koše, aby se nerodila dévéata; vřetena, aby lidi neproúasledovala kolika, jehly, aby žepcům nebodaly klasy do očí.

Když muž přinese badniak do dvora, složí ho v dřevníku neb jině, aby k němu nemohl dobytek, aby ho nepošlapal, větve netrhal neb nepřeskakoval. Někde, jakmile muž objeví se s badniakem ve dvoře, vyjde mu v ústrety hospodyně a podá mu koláček, jež on nejprve nabodne volovi na roh, pak ho sejmě, rozláme a dá volům sežrati. Po té sundá badniak, přirázne na půl, sundá ještě asi tři náručí dřeva, aby měl na oheň, ostatní dřevo nechá na vozu.

Jinde opět vstupujícímu muži, vyjde hošik s koláčem naproti. Koláč naplehu volovi na roh. Muž pomodlí se, rozlomí koláč, půl sní a půl dá volům; jinde opět sní muž koláč s domácími.

"Panenku mám ze všeho nejraději!"